አልአሚን፡ ሰር-ዘመን እት ፈን

<u>9ይ ክፈል</u>

ኬትባይ፡ መሕሙድ ዐብደለ (አቡ-ኩፈሕ)
መተርጅማይ፡ ዐብደለ መ/ዐሊ (መዐልም)
ኤረትርየ ሓዳስ

ሔልያይ አልአሚን ዐብዱለጢፍ ምነ ምን ንእሾም እት ሐረከት ተሕሪር ኤረትርየ ለትነዘመው ፍራስ ውላድ እለ ዐድ ቱ። ሐቆ መትአሳስ ሰውረት ኤረትርየ ክምሰል ተንዚም ንዳል ተሕሪር እግል እስትቅላል ለናደለ አልአሚን፡ ዎሮት እግል ዐዱ ለካፌሕ ወለትትቀደሩ ለወዴ እበ ገበይ ምስጢር ዐለት እሉ። ወቀይ ተንዚም እንዴ ትከበተ ለአልተዘመ ወለትትቀደሩ ለአውቀ ፋርስቱ ለዐለ። ወእብሊ አስባብ እሊ ህዩ እግል ብዙሕ አውቃት እት መሻክል ትከረ ወሰቦዕ ወክድ ትሰጀነ። እግል መርሑም ሔልያይ አልአሚን ሰብ አከይ ደሚር ወአከይ ንየት ሰሜቱ እግል ልሸውሆ ወምነ ዐለ እተ ገበይ ንዳል ተሕሪር፡ ብዕደት ገበይ እግል ለሆቡመ ስታቲብ ሰበት ወደው ለትትቀደሮም አውቀው። እት ደንጎበ ህዩ በዐል ሰብር ወአማን ሰበት ልትዐወት ህቱ ተዐወተ።

እሊ ህዩ ሔልያይ አልአሚን ዐብዱለጢፍ እብ ሰቡበለ “ሐቀኪ ኢትትነበር አስመረ” ለትብል ሕላየቱ ሰጁን እት እንቱ ናይለ ወቅት ለሀይ መስኡል ፍዳእዩን ለዐለ መለሀዩ ንጉሴ ሀይሌ መንሰዓይ፡ አልአሚን እት ቀያቡ ሕክም ቀትል አው ሸንቆ ንሱእ ክምሰል ህለ ኣመረ። አልአሚን ምነ ሰጅን ክምሰል ፈግረ እንዴ ኢለዓርፍ አስክ ቤት መለሀዩ ንጉሴ ሀይሌ መንሰዓይ ጌሰ ወክምሰል መጸአ ጀብሀት ተሕሪር ድዱ ሕክም ሸንቆ እብ ቀያቡ እፍግርት ክምሰል ህሌት አሰአለዩ። እሊ ጋር እሊ ሰካብ ወቅሳን ክልአዩ፡ ምን ፈትየ ወለለሐሸመ ጀብሀት ወተንዚም እብ ግብአቱመ

ዝያድ አትሐረቀዩ ወአፍረሀዩ። ወላመ ሰበብ ኢትአመረ እግሉ። ዕምሩ አክል አዳም እንዴ ኢተምም እግል ወቀይ ተንዚም ወመንሹራቱ እት ወዜዕ ለአወቅዩ ለዐለ ወቀይ አዜ እለ ምስዳር እለ ድዱ እግል ትትነሰእ አርወሐቱ አሚነ እግሉ አቤት።

ወእት ደንጎበ ሕዩር እት እንቱ ምስል ነፍሱ እግል ልሻውር ወልትጋሜ ወአርወሐቱ እብ አየ ገበይ ለአስልም ወበር'እ እተ ፈከረ። ምስለ ዐለ እግሉ አማነት ወደማነት ነፍስ ህዬ እብ ሸፋግ ቀደም ናዮም ምስዳር ቀትል አርወሐቱ ለበርእ እበ ገበይ እግል ልሕዜ ሃፈተ። ከምሰል እለ ከጥወት እለ ምነ ፈትዩ ለዐለ ተንዚም እግል ትዋጅሁ ልትጸበር ምንመ ይዐለ፡ ምን ከረ ንጉሴ ሀይሌ መንሰዓይ ሐቆ ሰምዐየ ላቱ አማን ክምሰልተ ትየቀነ። ወንጉሴ እት ረአሱ ምስዳር ቀትል እንዴ ኢትትነሰእ እብ ሸፋግ ምን ኤረትርየ እግል ልፍገር ክምሰልቡ ነስሐዩ። ወህቱመ እተ ናዩ ረአይ እንዴ ዋፈቀ አስክ አዲስ አበበ ሳፈረ። ወእት አዲስ አበበ ሐቆለ በጽሐ ህዬ እለ ለተሌ ሕላየት አፍገረ። "ዐምሳት ህሌት ውላደ ለአርኤ" ለትብል ሕላየት ሐለ። ወእት ሸሪከት ሆለንድየት እተ አዝበየ። ወሐቆህ አስክ ሰፈር ስዑድየ ወሐጀጅት ሐሰበ ወስዑድየ ጌሰ። እግለ አስክ አዲስ አበበ ተክሊፈት ሰፈር ለደፍዐ እሉ ህዬ መልሀዩ ንጉሴ ሀይሌ መንሰዓይቱ። ወእግል እለ ትህመት ጀሰሶት እግል ትትወጀህ እቱ ለአቅደረዩ ጋር ህዬ ሐሬ ኣመረዩ። ወለከይነት እብ ቅንእ ወአከይ ደሚር ገሌ ሑልየት ክምሰልታመ ሐሬ ኣመረ።

ጀብሀት ተሕሪር ኤረትርየ ፍርቀት እግል ትከውን ሓሰበት ዐለት። ወእለ ፍርቀት እለ እግል ትከውን ህዬ እግለ እት አስመረ ትሩድ ተኛርብ ወአምር ለዐለ እግሎም ፈናኔን እግል ትነዝም ሐዜት። ከእብሊ አሰባብ እሊ ህዬ እግል እለ ምህመት እለ ለትሐረው ዎሮት ለዐቢ ሑልያይ አቶብርሃን ሰጊድ ወካልኣዩ አልአሚን ዐብዱለጢፍ ሐሬት ወእቦም ትሰአለት። ህቶም ህዬ እሊ ለተሌ በሊስ ሀበዎም፡ "አቶብርሃን ሰጊድ እናስ ሰክራን ወቅድረት ምስጢር ለአለቡ ወምህመትኩም እግል ለአንጄሕ ለኢቀድርቱ ወአልአሚን ዐብዱለጢፍ እናስ ጃሱስ ምስል አቶብየ እብ ገበይ ዐሚል ለሸቄ ወመሰደስ ለህዩብቱ" ቤለውም። ወእብለ እግል አልአሚን እት ኢሸቅሉ ወኢውዳዩ አውዐለዉ።

እለ ሐሰት ፈብረከት እግል ረመዳን ገብራይ ተሀየበት ወረመዳን እንዴ ትከበተየ አስክ ቅያደት ሰውረት ሓለፈየ ወቅያደት ሰውረት እምበል አኪደት አማውር ቀትል ሓለፈት እቱ። አሳስ ናይ እለ ሐሰት እለ ህዬ ሓሰድ ወርሶሕ ደሚር ወቅንእ ሌጣቱ እንዲኢኮን፡ ሐቴመ አማን ወእሰባት ይዐለ እግለ። ላመ ቅሰትለ መሰደስ ክእኒ ትመስል። እተ ወቅት ለሀይ ሓክም ትግራይ ለዐለ ልኡል ረእሲ መንገሸ ስዩም ለልትበሀል ዎሮት ምነ እብ ሐልየት አልአሚን ለልትዐጀቦ ወለፈቱ ሰበት ዐለ፡ ለምስሉ ዐለት እግሉ ዕላቀት፡ እበ ለቀነአ ሰበት ኢልትሰአኖ እግል ደሐኑ ወሰላመቱ ነፍሱ እግል ልዕቀብ እንዴ ቤለ ለሀበዩቱ። ምስል እሊመ ለትፈናተ ህያባት ልትሀየብ ዐለ። ወእግለ ናዩ ሐልየት ልትረየሕ ወልትዐጀብ እቡ ዐለ። ከእብሊቱ አልአሚን

መሰደሰ ለተሀየበ ወበዐል ሰለሕ ለገብአ እንዲኢኮን፡ መባጥሩ እት አካኑ ዐለ። እሊ ሀዬ ሸይ ሀቱ ለኢትጸበረዩ እንዴ ገብአ ትረአዩ፡ ሰበት እሊ መርገም እንዴ ገብአ ትፈሀመዩ።

አልአሚን እለ አማን እለ እግል ልድሌ ሀዬ ገበይ ረያም ወመክረሀት ካተረ ወእት ሜዳን ክምሰል በጽሐ ኣመረየ። ላኪን ለሰሊመት ዐለት እዴሁ ሐቆ ከሰሐት ወለ ሸርፍት ዐለት ሰምዐቱ ወሰሜቱ ሐቆ ተሐምረገት ሚ እግል ትንፍዐ። አሰናይ ሀዬ ቀደም ምሰዳሮም ምሰዳሩ ሸፍገት ወተዐወተት። ሚ ገብእ ወገብአ እት ረአሱ ምሰዳር ቀትል ንሰአት ምንዲ ተዐሌ? ሀቱ ወሞተ ወሰሜቱ እብ ጃሱሰ ወትአመረት። ዎሮትመ ወይበረአዩ። ሸዐብ ኤረትርየ ሀዬ ፈታይ ፈንቱ ለዐለ ወለ ሀለ። እብ ፍንቱይ ሀዬ ምን ሕምሳታት እንዴ እንበተ እብ ገበይ ጥውርት ለዘት ፈን እግል ለአዳውር አስተብደ። እት ሰብዓታት ሀዬ ኣለት ሐዳሰ ሰበት ትመሀዘት፡ አክል አድሕድ ለዘቱ ደለ ወመዕነቱ ፈሀመ። ከእግል ሻም፡ ፍርሰነት፡ ሐጠር፡ ኢመትሐላል ወመሓረበት ዓዳት ባሊ ልትነፈዕ እቡ ዐለ ወሀለ አዜመ። እሊ ሀዬ እት ኤረትርየ እንዴ ኢገብእ፡ እት ኩለ ቃረት አፍሪቅያ ቱ። መሰለን እት ግዋሬነ ሱዳን ፈናኔን ዐባዩ ከረ አሕመድ ሙስጠፈ፡ ሰይድ ከሊፈ፡ ዑስማን ሑሴን ወመሐመድ ወርዲ ዘሀረው። ወእት ኤረትርያመ ከምሰልሁ ከረ ዑስማን ዐብዱረሒም፡ አቶብርሃን ሰጊድ፡ በረከት መንግስተኣብ ወእስታዝ አልአሚን ዐብዱለጢፍ እብ ክልኤ ለዐባዩ ሀገጊት ዐድነ ለልሐሌ ወእንጂኔር አስገዶም ዘሀረው። ክምሰልሁመ እት አዲስ አበበ ከረ ሔልያይ ዩንሰ ኢብራሂም፡ ተበርሀ ተስፋሁነይ፡ መሐመድ ብርሃን ዓጠ ወብዕዳም ዐለው። ሸዐብ ኤረትርየ ሀዬ እተ ወቅት ለሀይ እብ አክባር ሰውረቱ ቱ ሹቁል ለዐለ። ወላመ ሔልየት እት ሐልየት ወጠኒቶም ልተንከቦ ለዐለው።

ምሰለ እት ረአሶም ተሀንጦጥል ለዐለት ጊመት ፈርሀት ሀዬ ዶል ልትሰጀኖ ወዶልመ ልትቀተሎ ወዶልመ እት ዐዛብ ወፈርሀት ነብሮ ዐለው። ላኪን እበ ለኢልትሐለል ደሚሮም ወፍክሮም እግል ሐቴ ዶልመ ሐር እንዴ ኢልትወለቦ ረአሶም ቀደም ለሄርሮ ዐለው። ሐቆ ጽልመት በርሀት ክምሰል ሀሌት ለአምኖ ሰበት ዐለው ሀዬ፡ ኩሉ ለሳድፍ መታክል እንዴ ተዐደው እት በርሀት ወሕርየት አማደደው። አልአሚንመ እት ሰነት 1963 ለአተዩ ሰጅን እብ አሰባብ ሐልየት “አነ ልብዬ ብኀሀ”፡ “ሰፈላል”፡ “ጸብሒ ጾም”፡ “መፍትሕ” ወብዕድ ዐለ። እብ ሀግየ ጀነራል አማን ዐንዶም ቤለየ። እሊ ሀዬ ሐቆ እንግላብ ሕክም እት ረአሰ እምብራጦር ሀይሌሰላሴ ጀረ። እብ ቀድየት ኤረትርየ ሐቆ ትሰአለው እብ ክእነ በልሰ እቶም። “መፍትሕ አው ሐል እግል ንርከብ እግላቱ” ቤለዮም።
ምን እለ ናዩ ዘዐት እንዴ ነሰአ ሸዕር ንጉሴ ሀይሌ መንሰዓይ እለ ሕላየት እለ ከትበ ወእግል አልአሚን ሀበየ እግል ልሕለየ። “መፍትሕ ዶ ክሀበኩም መፍትሒ ንክሉ ንቅሩብ ደቃይቅ ጽን በሉ!” ወእብለ ሀዬ ሕነ ሸዐብ ሕነ ምሸክለት ለአለቡ ምስል ሕሉል (አግቡይ ሰላም፡ እሊ ሀዬ አቶብየ ረቅበት ወንየት ሰዳቀት ሐቆበ፡ እት ሐል ቀድየት ኤረትርየ እብ ገበይ መፋሀማት ምስል ሰውረት ትግበእ ትብል ዐለት።

እላመ ሕላየት እለ ትመነዐት። መለሀይ ሔልያይ አልአሚን ዐብዱለጢፍ ለዐለ ሻዕር ንጉሴ ሀይሌ መንሰዓይ ሻዕር ፈዳብ ቱ ለዐለ። እብ ፍንቱይ ለእብ ህግየ ትግርኛ ፈግር ዐለ ሐልየት ሽዕር ናዩቱ። ከምን እሊ ሽዕር እሊ ለአፍረዩ ሐልየት እብ ውሕደት እብ ዲን ወቀባይል ወሉቃት ኢንትፈናቴ ለትትላኬ ሕላየት አቶብርሃን ሰጊድ ናይ እሊ ፈዳብ ሻዕርተ። "እሰላማይ ክስታናይ ወዲ ቀለ ደጋ ንም'ኽሪ ጸላኢ አይነሃቦ ዋጋ፡ ከይንከውን ዕደጋ!" በህለት፡ "እስሌማይ ወክስተናይ ወድ ኣውለት ወቀላቅል ጎማት ናይ አባይ ኢንህበ ዐውል፡ እግል ኢንግበእ ሱቅ ቃፍል" ተ ትብል ለዐለት።

ላመ ሔልያይ አልአሚን ከትበዩ ሐልየት "ዐምሳት ህሌት ውላደ ለአርኤኒ" ሰውረት ኤረትርየ እት ትደቀብ ክም ጌሰት ወክል ዮምከ ከበር ዎሮት እብ እንትሳራት ትደገመ ቤለየ።

"ሰብዬ ተአከቦ ደሕሩኒ፡ ጋሸ ብእዬ ዳሳት አታክሉኒ።"

እለ ህዬ ሔልያይ አልአሚን ላመ እብ ትግሬ ልትከተብ ዐለ ሐልየት ኖሱ ከትቡ ወእብ ትግርኛ ንጉሴ ሀይሌ ፍርቀት (ማትአ) እብ አስባብ እሊ ትሩድ ሔልያይ አልአሚን ዐብዱለጢፍ ወለ ፈዳብ ሻዕር ንጉሴ ሀይሌ መንሰዓይ እብ ከጥ ወጠኒ እግል ትሄርር አቅደረው። እለ ፍርቀት እላመ ዝያድ ክለን ፍረቅ ትትፈቴ እቡ ለዐለት ጋር እብሊ ወጠንያይ ሐልየተ ሌጣቱ። ፍርቀት መርሐበ፡ እለ ፍርቀት እለ እግል ሀድየት እንዴ ቤለው ሔልያይ አልአሚን ወመለሀዩ ንጉሴ አሰሰው። እለ ፍርቀት እለ ህዬ ፍርቀት (ማትአ)፡ (መፍአ) ክምሰል ትፈንጠረት ተአሰሰት። ወእብ እትጃህ ሕኩመት አቶብየ ዋጀሆም ለዐለ መሻክል አጊድ እግል ትብጠር ቀድረት። እት ሰነት 1972 ጀብሀት ተሕሪር ኤረትርየ ዐመልየት ፈዳእዩን ወዴት ወለወቅት ሔልያይ አልአሚን ባጼዕ ገይሰ ዐለ። እት እቅባለቱ አስክ አስመረ እግል ልሰምዑ ልተምኔ ለዐለ ከበር ዐመልየት ፈዳእዩን ሰምዐ። እለ አምዕል እለ እት አስመረ እብ ኢጾንሐቱ ምስል ነፍሱ ትራገመ። ወእግል እለ ሕላየት እለ ከትበ። ለሐን ሐዲስ ሰበት ኢወደ እግለ እበ ናይ በዲር ለሐን ፋጥመ ዛህረ እቡ ተሐሌት ወፋጥመ ዛህረ ዕልብ 03 ትበሀለት።

ላለይ ወላሌነ ላለይ ወላሌነ ሰላም ብለሲ
ዐደ እግል ትገኔሕ ወአግዋረ
ኖሼ ረኤኮሁ ለኣሱረ
ወደለ ኣመረ አድሕድ በሸረ።

ሔልያይ አልአሚን ዐብዱለጢፍ እብ አስባብ እሊ ወጠንያይ ሐልየቱ ሰቦዕ ዶል እት ሐብሰ ኣቱ ቱ። ወለበዝሐ ወቅት እት ሰጅን ለከልአዩ እት ሰጅን ገዘ ባንደ እግል ሰቦዕ ወሬሕ ምስል ዐዛብ ወአከይ መዓመለት ምስተዕምረት ቱ። እሊ ህዬ እበ እተ ወቅት ለሀይ ልተብዑ ለዐለው እግቡይ ፍትነት ወፈንጨጋርቱ እትሊ ዐዛብ እሊ ለትካረ። እግል መሰል፡ እስታዝ አልአሚን እትሊ ሰጅን እሊ ምስል ሙዲር መድረሰት ጃልየት ለዐለ እስታዝ ሙሰ አረሑ ትራከበ። እግልሚ እብ አከይ

መዓመለት ትትዓመለኒ ዐልከ ቤለዩ። ከትሰአለዩ፡ ህቱመ እብ ጀሀቱ እንታመ እግልዩ እግል ሕኩመት እሊ ወእሊ ትቤ ቤለው እት ልብል ለእግሉ ዳጉሙ ዐለው፡ ወአልአሚን ለኢባህሉ እግሉ ደግመ እግሉ። ወእብለ እት ፍንጌ ክልኦት ለሙዲር በዐል ፍትነት ኣቲ ክምሰል ህለ ፈህመው። ላኪን አክል አድሕድ እንዴ ኢልትዓፈው አልኣክረ ወእድንየ ፈናተያሆም። እሊ ህዩ አሸዋክ ፍትነት ወአከይ ሓል ሙስተዕምረት እት ፍንጌ ውላድ ሐቴ ዐድ ዘርእዉ ለዐለውቱ።

ሐቆ ምን ሰጅን ፈግረ ሙደርስ ሙሰ አረሐ እብ ሻፍግ አስክ ልጁእ ሰበት አተጀሀ ምስል እስታዝ አልአሚን እት መፋህመት ኢበጽሐው። እትለ መደት ለሔልያይ አልአሚን ሰጁናም ምስሉ ለዐለው ከረ እስታዝ ሙሰ አረሐ ወአሰይድ መሐመድ እድሪስ ወገረዝማች ተክሌህይማኖት ቡኽሬ እግል ልዘከሮ ቀድሮ። አስክ ነክረ እንዴ ነስአዎም ህዩ ሐቆ አከይ ሓል አረይ ሞት እት ሰጅን ገብአው። እብ አስባብ ወጠንያይ መባጥሮም ሐቴመ ዘንብ ለአለቦም ላጽሓም ኤረትርዩን አረይ መስተዕምረት ገብአው። አልአሚን ምን እሊ በክት-ሞት ወክርበት እሊ እግል ልድሐን ለቀድረ፡ ብእሰ ሕቱ ረሸወት ሰበት ሀበ እግሉቱ እንዲኢኮን፡ ብዕድ ሐቴመ ደሐን ይዐለት እግሉ። ልተላሌ